

Foto: Ole Malling.

Kronhjort i sit harem forsvaret sit territorium.

1 Man kan næppe undgå at se hjortevildt, når man besøger Jægersborg Dyrehave. Dyrene lever sammen i store flokke, og man kan se både kronstyr, sikavildt og dåvildt. I efteråret kan man opleve hjortene i brunst. Flere steder er Dyrehaven skueplads for brunstkampe. Det går ikke stille af sig, når hannerne kæmper om hunnernes gunst, og scenariet er bestemt en oplevelse værd. Og selv om man ikke får kampene at se, kan man næppe undgå at høre hjortenes brøl.

Dyrehaven er oprindeligt anlagt af Frederik d. 3. i 1669. Da Christian d. 5. blev konge i 1670, udvidede han den til både at omfatte den nuværende Dyrehave og Jægersborg Hegn i nord. Landsbyen Stokkerup, der har ligget ved det nuværende Stokkerup Kær tæt ved Eremitagen, blev ganske enkelt jævnet med jorden, og beboerne måtte flytte til andre gårde i omegnen. Christian d. 5. drev områdets oprindelige hjortebestand sammen og lukkede Dyrehaven for almindelige borgere. Først i 1756

blev Dyrehaven åbnet for offentligheden. I 1832 blev Jægersborg Hegn skilt fra, og Dyrehaven fik en størrelse på godt 1000 hektar, en størrelse den har beholdt frem til i dag.

Tunneldale

På et tidspunkt kan man prøve at finde en bakketop med god udsigt. Eremitagen udgør et fint udsigtspunkt med kig til alle verdenshjørner. Selv om man nemt bliver distraheret af hjortevildtet, kan man alligevel i tankerne prøve at skrue tiden 14.000 til 16.000 år tilbage. Dengang var det koldt, for store dele af Skandinavien var stadig dækket af is og havde været det i titusinder af år forinden. På dette tidspunkt lå der store ismasser ude i Øresund. De dækkede det meste af Nordsjælland og dermed også Dyrehaven. I perioder strømmede der store mængder vand fra gletscherne. Under isen kunne vandet samle sig i store floder eller tunneler, der skar dybe dale i jordoverfladen. Når vandet strømmede ud foran gletscherens rand, skete der et voldsomt trykfald, og floden forvandlede til en fossende kaskade af smeltevand. Smeltevandet eroderede også her i jordoverfladen og sorterede i materialerne, så der blev aflejret store mængder sand og grus på udstrakte flade sletter. Sådanne sletter ses for eksempel vest og syd for Eremitagen og omkring Dyrehavsbakken. Faktisk er Dyrehavsbakken slet ikke en "rigtig" bakke, men en erosionsrest, der står tilbage, hvor det omgivende terræn er bortroderet.

De dybe dale som blev skabt af det strømmende smeltevand under isen, ses fx ved Vedbæk. Sådanne dale kaldes under ét for tunneldale. De har relativt stejle sider, der er kendt og respekteret af enhver cyklist, der kører ad Kongevejen.

Foto: Jægersborg Skovdistrikt

Naturvejledning i Dyrehaven. Statsskovdistriktet regulerer jævnligt vildtet for at holde bestanden nede. En naturvejleder fra Statsskovdistriktet viser børnene, hvordan hjortevildtet brækkes op.

Da ismasserne endelig smeltede væk fra Nordsjælland for ca. 14.000 til 15.000 år senere, efterlod den landskabet som et højtliggende og relativt jævnt plateau gennemskåret af dybe dale og markante lavninger.

Plateauet har en kerne af moræneler. I de større lavninger lå der hyppigt en klump dødis tilbage, der var lang tid om at smelte, når den blev dækket af sand fra smeltevandsfloder. Furesø vest for Lyngby er for eksempel et såkaldt dødishul. Den ligger oven i købet i et helt kompleks af tunneldale, der nærmest forgrener sig ud fra søen. Øst for Furesø udmunder de to tunneldale der kan følges fra Nærum og Klampenborg. Mange af Dyrehavens små vandhuller og kildevæld har deres oprindelse i dødis.

Dyrehaven. Eremitagen ligger lidt til venstre i billedets øvre del.

I Dyrehavens nordlige ende løber Mølleåen. Den gennemløber Raadvad by, der allerede i det 17. århundrede forstod at udnytte åens vandkraft til mølleindustri. Geologisk set er Mølleåen ligeledes en tunneldal.

Det tog flere tusinde år, før alle ismasserne var smeltet i Danmark. Først for omkring 10.000 år siden var landet omsider isfrit. Til gengæld havde den smeltende is produceret så meget smeltvand, at det globale havniveau steg adskillige meter.

Da landet samtidig var trykket ned som følge af ismassernes store vægt over tusinder af år, forstærkede det stigningen i havniveauet. Det nuværende Øresund oversvømmede derfor de kystnære og dybt nedskårne

Eremitageslottet.

dale, hvorved tunnel- dalene ved Nærum og Klampenborg for en periode var omdannet til fjordarme. Længst mod nord i Jægersborg Hegn kan man ved Skodsborg se en meget markant skrænt ud til kysten. Skrænten er så stejl, fordi stenalderhavet har gnavet sig ind i bakken.

Mølleåen har også haft forbindelse til havet. Der findes desuden flere stenalderboplader i området, der understreger dette. For nærmere beskrivelse af Mølleåen kan man se andetsteds på ture til Geologiske Naturperler.

Jægersborg Dyrehave Kongelige istidslandskaber

Landskaberne i og omkring Jægersborg Dyrehave er skabt af isen under istiden. Smeltvandets voldsomme kræfter og tilbageliggende isklumper har sat sit præg på området. Og resultatet er snævre dale og mange små huller i landskabet - ofte med en sø i bunden.

Hvor:
Jægersborg Dyrehave ligger 10 kilometer nord for København.

Koordinater:
Eremitageslottet
55.795202
12.571492

Find flere steder på:
www.geus.dk/naturperler

www.geus.dk

Tekst:
Geolog og naturvejleder Tove Stockmarr